

Cesta za vianočnou jedľou

Na úvod tejto súkromnej spomienky či nesúkromnej reflexie bude azda dobre pripomenúť si, že symbol vianočnej jedle je oveľa mladší než sám vianočný sviatok. Po dlhú dobu osemnástich storočí sa kresťanstvo pri slávení svojho najväčšieho sviatku vedelo bez jedle zaobísť. Tá nastúpila na vianočný trón až v devätnástom storočí. No ujala sa na ňom tak, že sa po pomerne krátkom čase stala priam neoddeliteľnou od vianočných sviatkov. V čase môjho detstva stála jedľa na vianočnom prestole už tak nezvratne, akoby tam bola od počiatku sveta. (Od počiatku môjho sveta tam bola určite.) Nevyspytateľná farba jej ihličia a jej tajomná vôňa naplnili dom. Vdychoval som ju celou dušou a moje detské nozdričky sa pritom chveli ako nozdry žriebätka dívajúceho sa na zázrak bytia. Aj ja som chválil život celým svojím prostým bytím a každú jeho chvíľu som žil tak vďačne a naplno, ako to vedia iba deti.

Aký div sveta, ak jedľa aj do mňa zapustila korene tak košato ako do tatranskej zeme. Veď som vrchár, ktorý vyrástol na hranici medzi dedinou a horou a bol stále jednou nohou v lese. Ak mi vianočný orech pripadal trochu exotický, jedľa mi vyklíčila rovno z kolísky. A ktože už zabudne na kolísku? Keď som prešiel z detstva do chlapčenskva, vďačne, ba dychtivo som prebral po otcovi jednu z jeho sviatočných povinností: cestu za vianočnou jedľou. (Aj neskôr, už ako bratislavský vysokoškolák, od začiatku decembra som sa tešil na výkon tej povinnosti.)

Nebyvala to obyčajná cesta do lesa. Bola to akási mýtická svadba s bielou nevestou, plná nevýslovnej striebornej hudby. Hudby, ktorú vyhrával orchester ticha, pretože

nič nevie byť krajším spôsobom tiché ako hora v zime, keď i vykročenie laňky tlmí vata snehu. Brodil som sa v jeho závejoch až po pás, s hlavou vyvrátenou k oblohe, hľadiac do korún stromov. Vôňa, ktorú vydychovali, prehrávala mi spolu s krištáľovou vôňou snehu na pľúcnom organe Bachove fúgy. Fúgy na oslavu stvorenia a jeho nekonečnej čistoty. To nebola robota, to bol obrad.

Vyhliadol som si niekoľko jedlí, znova som ich všetky obišiel a potom som sa rozhodol pre najkrajšiu z nich. Takmer ako v rozprávke, hľadajúc si svoju Mahulienu, krásnu pannu.

Od tých čias prešlo mnoho rokov a svet sa veľmi zmenil. A ja, pri všetkej úcte k vlastnej vianočnej spomienke, takej čistej – veď čo môže byť čistejšie, ako je detstvo a sneh vo výšinách – pri všetkej úcte k tomu, zmenil som sa tiež. Za živý svet by som nevedel zafať sekerou do jedličky.

Prečo? Jedľa ma dnes ako človeka zahanbuje. Jej bytostná potreba čistoty je taká osudová, že nevie žiť v zbastardenej prírode a začína umierať. Zatiaľ čo my akoby sme mali v sebe stopy potkanej krvi, vieme žiť v stoke. Ba čo je horšie, žijeme tak, že pôvodne čisté pretvárame na stoku. Podľa čieho obrazu? Zavše si spomeniem na svoju cestu do školy po ľavom brehu Váhu: po brehu plnom vrby, vtáčieho spevu, žabích koncertov, belasých nezábudiek a žltých jarných blatúchov. Teraz je tam jedno údesné, nekončiace sa smetisko, na ktoré vyvrhuje svoje nestrávené zvyšky civilizácia: krajina nikoho a ničoho. Spomeniem a poviem si: "nebuď sebecký, svet nepostojí na jednom mieste!" To isté si hovorím pri pohľade na vršky nad rodnou dedinou, nád-

herne zvlnené vršky, ktoré vyriedené pilou a ponížené ňou vyzerajú teraz ako hlavy pankáčov. "Nebuď sebecký", hovorím si, "život nepostojí ani na miestach tvojho detstva". A tším sám seba, ospravedlňujem sa vlastnej spomienke. Keď si však uvedomím, že v kraji, kde odjakživa bývalo dosť stromov na kolísky i na rakvy, že práve v tom kraji začína umierať les, neviem sa s tým vysporiadať. (Viem totiž o sebe dosť presne: i keby to azda technicky bolo možné, odmietol by som žiť na svete, v ktorom umreli lesy.)

A prvá na zozname nádherných samovrahov, tých, čo sa rozhodli odísť, je moja vianočná jedľa. Nevie prijať ponížujúcu zmenu sveta a odchádza z neho. Potichu, postojacky – ako to vedia iba stromy.

A tak sa mi po rokoch zasa žiada kľaknúť si pod ňu. Kľaknúť si pod ňu a zložiť nevianočnú koledu za duše všetkých jedlí, ktoré sa rozhodli odísť od nás, aby nám svojou nemou rečou a ešte mĺkvejším gestom povedali, že nedobre žijeme, ak v mene toho, aby sa nám "dobro žilo", konáme nedobré. Ak by sme to tiché umieranie jedlí v hluku sveta či hluku nášho falošného nadšenia prepočuli, mohlo by sa nám stať, že deti našich detí umrú spolu s nimi.

Všetci sme totiž deti prírody. Aj nás ľudí môže uživiť iba jej prsník, tak surovo dohryzený našimi dychtívkami zubmi. Zubmi strašnejšími, než sú zuby všetkých dravcov dokopy.

Taká je dnes moja cesta za vianočnou jedľou.

"Dobrá noc, princ" povedal s nevýslovným smútkom nad telom mŕtveho Hamleta jeho verný Horatio.

Nie som Horatio. Som však z hôr a usilujem sa byť človekom. A tak hovorím nad umierajúcou jedľou s rovnakým smútkom. "Dobrá noc, princezná. Dobrá noc, stratená vládky stratenej Tichej noci..."

Milan Rúfus